

Recerca. El filòleg ebrenc Jesús Mingorance publica un llibre sobre paraules tortosines perdudes

Aquelles paraules de Tortosa que hem oblidat

NEREA SERRA
TORTOSA

Què significa el mot *balair*? I *rustifaci*? Què vol dir *atgivel·là*? No, no són paraules inventades, de fet, es feien servir un segle enrere, de forma quotidiana a Tortosa. Amb els anys, l'evolució i els canvis en el parlar han fet que acabem abandonant i oblidant aquest vocabulari.

El filòleg i corrector Jesús Mingorance (la Sénia, 1987) ha publicat el llibre *Paraules tortosines perdudes. Cent anys després de Mestre i Noé*, on revisa aquest lèxic i es pregunta què sabem d'ell avui en dia. Editat dintre la col·lecció Cal·líope de la petita editorial de Constantí MS Publishers, el llibre parteix del treball de fi de grau del filòleg.

L'estudi es basa en el diccionari de l'escriptor tortosí Francesc Mestre i Noé, molt implicat en la cultura ebrenc. L'escriptor va fer un recull de paraules, publicat primerament el 1915 dins del *Butlletí de dialectologia catalana de l'Institut d'Estudis Catalans*. Aquestes havien d'enviar-se a mossèn Antoni Maria Alcover, qui les inclouria en el seu diccionari i que avui formen part del Diccionari Català-Valencià-Balear (DCVB). Un any més tard, el 1916, el recull va ser publicat amb el títol *Vocabulari Català de Tortosa*.

Aquest mateix diccionari va inspirar la idea de la investigació a Mingorance. Com que era un dels pocs estudiants de les Terres de l'Ebre, un professor li va suggerir consultar el recull de Mestre i Noé i a partir d'allí va començar a treballar.

Per tal de dur a terme la investigació, Mingorance va fer entrevistes per veure si algú recordava aquest vocabulari. «El 2015, quan vaig fer el treball, vaig investigar una vintena de persones d'edats compreses entre 45 i 65 anys, perquè més o menys, per edat, encara podien haver sentit aquestes paraules. Vaig quedar amb gent amb família tortosina de més generacions enrere i vaig seleccionar les 71 paraules que em van semblar més particulars, tot i que els resultats van ser una mica negatius. Moltes, almenys

Jesús Mingorance, autor del recull de paraules, amb el llibre nascut a partir del seu estudi. FOTO: ÀNGEL ULLATE

les seccionades, ja s'havien perdut», recorda el corrector, concretant que de les 71 paraules treballades, 43, és a dir, un 60%, tenen un ús residual.

A continuació, va fer també una revisió de l'escriptura del vocabulari. «Com estaven recollides d'aquesta manera, escrites en un moment encara sense normativa oficial, les vaig arreglar, perquè

En l'estudi es recopilen paraules que es feien servir de manera quotidiana fa cent anys

si algú les fes servir, ho fes tal com s'escruien. També, al final del llibre faig un recull d'altres significats i paraules. Això em va portar a més mots, d'alguna manera relacionats».

A més de recollir paraules habituals en la parla tortosina, l'autor destaca que el llibre està escrit en dialecte occidental. Es pregunta, «per què no el podem fer servir a un llibre? Vaig voler fer esta aportació i fer així alguna

cosa pel dialecte nostre, el del nostre territori».

Tal com es pot observar en l'estudi, que es pot comprar a través del web de l'editorial, hi figuren paraules com les mencionades a l'inici, algunes d'elles poc recordades o amb altres significats. *Atgivel·là*, per exemple, és un dels mots que no recordaven molt els entrevistats, «només una persona la coneixia, però amb un altre significat. En canvi, altres les coneixia tothom, com el verb *balair* que el 70% de la gent coneixia. Després, apareixen altres mots encara vius, com *andossí*, que vol dir *passi-ho bé!*, *bac* per parlar d'una caiguda o la paraula *blau* amb el sentit de *mentider*», explica el filòleg.

Moltes d'aquestes paraules no les trobarem al diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC), però sí en el DCVB, com és el cas de *balair*, «córrer, saltar o fer moviments violents i continuats», *rustifaci*, «cuinat compost de diverses coses i preparat sense mirar-s'hi gaire» o *atgivel·là*, que es defineix com a «restablir l'amistat entre persones que estaven barallades».